

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף פז

משנה: שחט ולא כסה: את הדם, וראהו אדם אחר, חייב האיש ההוא לכסות את הדם.

כסו ונתגלה: אם כיסה את הדם, ואחר כך הרוח העיפה את העפר והדם נתגלה, פטור מלכסות אותו שוב. אמנם אם הוא לא כיסה בעצמו אלא הרוח העיפה חול וכיסתה את הדם, אמנם כאשר הדם מכוסה אין שום בעיה, אבל אם הדם חזר ונתגלה הוא חייב לכסות אותו (ויתבאר בגמרא).

גמרא: ת"ר "ושפך וכסה" מי ששפך יכסה: מכאן לומדים שהשוחט חייב לכסות. אמנם אם השוחט לא כיסה וראהו אחר, מניין שחייב הלה לכסות? והתשובה, מהנאמר בפרשה שם "ואומר לבני ישראל" ללמד שיש מצוה לכל בני ישראל לכסות במקרה כזה.

תניא אידך. "ושפך וכסה" במה ששפך בו יכסה: כלומר ביד שאיתה הוא שחט איתה הוא גם יכסה, והיינו שלא יכסה את הדם ברגל, כדי שלא יתנהג בבזיון כשעושה מצוה.

תניא אידך. "ושפך וכסה" מי ששפך הוא יכסנו. מעשה באחד ששחט, וקדם חבירו וכסה, וחייבו רבן גמליאל ליתן לו עשרה זהובים: כי הוא חטף לו את המצוה.

איבעיא להו, שכר מצוה או שכר ברכה? העשרה זהובים הם שכר על המצוה שהשוחט הפסיד (מצות כיסוי הדם), או שכר על הברכה שהוא הפסיד (ברכה על המצות כיסוי שהיה צריך לברך).

למאי נפקא מינה? והנפקא מינה למה שחטף מחבירו את ברכת המזון (כי בזמנם אחד היה מברך ומוציא את כולם ידי חובה). אם התשלום של עשרה זהובים הוא

שכר על המצוה, הוא חייב רק לו עשרה זהובים. אבל אם התשלום הוא על הברכה, הוא חייב לו ארבעים זהובים! כי בברכת המזון יש ארבע ברכות.

תא שמע דא"ל ההוא צדוקי לרבי: כופר אחד טען לרבי טענה מטופשת - מי שיצר את הרים לא ברא את הרוח, ומי שברא את הרוח לא יצר את ההרים. כי כתוב "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח", וכאילו מדובר בשתי ישויות. אמר לו רבי - שוטה! תסתכל בסוף הפסוק "ה' צבקות שמו". אמר לו הכופר - תן לי זמן שלושה ימים ואני אחזיר לך תשובה. ישב רבי בשלושת הימים הללו בתענית, מחשב שמא יתאספו המון רב לשמוע את הויכוח ויתחלל שם שמים (תוס' רא"ש).

בסוף היום השלישי כאשר רבי רצה לשבור את הצום 'ולהברות' את עצמו באכילה, אמרו לו בני ביתו הצדוקי הגיע והוא עומד בדלת. אמר רבי על עצמו את הפסוק "וַיִּתְּנוּ בְּכָרוֹתַי רֹאשׁ" - ויתנו בסעודתי עשב מר.

לבסוף התברר שהצדוקי שהגיע לא היה אותו אחד שהתווכח עם רבי, אלא צדוקי אחר. והוא אמר לרבי - רבי, מבשר טובות אני לך! הצדוקי 'האויב' שלך לא מצא תשובה והוא נפל מן הגג ומת. אמר לו רבי - האם אתה רוצה לסעוד אצלי? אמר לו כן. לאחר שאכלו ושתו, אמר לו רבי האם אתה רוצה להשאר לברכת המזון ולשתות מהכוס של ברכת המזון (שמחלקים ממנה טעימה למסובים), או שאתה רוצה ללכת עכשיו ולקבל ארבעים זהובים?

וזאת, משום שרבי לא רצה שהצדוקי ישאר לברכת המזון ויענה אמן על הברכות, שהרי העונה אמן הריהו כמברך. והיינו שגם החוטף מחבירו עניית אמן, כגון שדחף אותו החוצה, חייב לשלם לו עשרה זהובים. (ש"ך חו"מ שפ"ב, ד). אמר לו הצדוקי - אני רוצה להשאר ולשתות מכוס של ברכת המזון. יצתה בת קול ואמרה 'כוס של ברכה שווה ארבעים זהובים!' (כלומר ברכת המזון שווה ארבעים זהובים).

אמר רבי יצחק שחי הרבה שנים אחר כך - עדיין הצאצים של משפחת הצדוקי שבישר טוב, נמצאים בין גדולי רומי, וקוראין אותה משפחת בר לויאנוס.

*

למדנו במשנה - כסהו ונתגלה: פטור מלכסות.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מדוע שונה מצות כיסוי הדם ממצות השבת אבדה? שאם החזיר את האבידה ושוב פעם היא נאבדה, הוא חייב להחזיר אותה שוב ושוב, ולומדים זאת מלשון הפסוק **"השב"** אפילו מאה פעמים!

אמר ליה: שם לא כתוב מיעוט בפסוק, ולכן לשון **"השב"** משמע תשיב ללא גבול. אבל בכיסוי הדם כתוב מיעוט **"וכיסהו"** למעט שחייב רק פעם אחת. כלומר אם היה כתוב **"וכיסה"** היה משמע שיכסה ללא גבול, אבל בגלל שכתוב **"וכסהו"** משמע שיכסה את הכיסוי הזה בלבד.

*

למדנו במשנה - כסוה הרוח: חייב לכסות.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: דווקא כשחזר הדם ונתגלה חייב לכסות, אבל כל עוד הוא נשאר מכוסה ולא נתגלה הוא פטור מלכסות.

קושיא: וכי חזר ונתגלה מאי הוי? **הא אידחי ליה!** אפילו שהדם חזר ונתגלה מדוע הוא חייב לכסות? הרי ברגע שהרוח כיסתה את הדם המצוה נדחתה, ואם כן אין כבר יותר ציווי לקיים אותה. **תירוץ:** **אמר רב פפא זאת אומרת אין 'דיחוי' אצל מצוות.**

שאלה נוספת:

קושיא: ומאי שנא מהא דתניא 'השוחט ונבלע דם בקרקע חייב לכסות'? כלומר מדוע הוא חייב לכסות? והרי הדם לא חזר ונתגלה! **תירוץ:** **התם כשרישומו ניכר:** מדובר שם שהדם לא נבלע לגמרי בקרקע.

משנה: **דם שנתערב במים:** דם שחיתת חיה או עוף (שחייב בכיסוי) שהתערב במים, אם יש בו מראית דם חייב לכסות.

נתערב ביין: ואם הדם התערב ביין אדום ואין מראה הדם ניכר בו, רואים את היין כאילו הוא מים, ואם מראית הדם היתה ניכרת במים כשיעור הזה חייב לכסות.

נתערב בדם הבהמה או בדם החיה, רואין אותו כאילו הוּא מים: ואם דם שחיתת חיה או עוף התערב בדם בהמה (שאינו חייב בכיסוי), ודם הבהמה הוא הרוב, או שהתערב בדם הקזת דם של חיה (= שהוקז דמה בעודה בחיים. רק דם

שחיטת חיה חייב בכיסוי ולא דם הקזה), רואים את הדם של הבהמה או הקזת החיה כאילו הוא מים, ואם הדם של שחיטת החיה או העוף היה ניכר בו, חייב בכיסוי.

רבי יהודה אומר אין דם מבטל דם: דם שלא חייב בכיסוי אינו מבטל דם שחייב בכיסוי, ולכן אפילו אם נפל מעט דם שחיטת חיה ועוף לתוך דם שאינו חייב בכיסוי בשיעור כזה שאילו היה נופל למים לא היה הדם ניכר, בכל זאת חייב בכיסוי. לפי שרבי יהודה סובר שמין במינו אינו בטל, והדם שחייב בכיסוי אינו בטל בדם שאינו חייב בכיסוי.

דם הניתז: שחט חיה או עוף וניתז מהדם מחוץ לגומא העשויה לקבל את הדם, וכן דם שעל הסכין, חייב לכסות.

אמר רבי יהודה, אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא, אבל יש שם דם שלא הוא, פטור מלכסות: כלומר הוא חייב לכסות את הדם הניתז או שעל הסכין רק במקרה שאין שם דם אחר חוץ ממה שניתז או חוץ ממה שעל הסכין, אבל אם יש שם דם אחר חוץ ממה שניתז וממה שעל הסכין, מכסה רק את הדם האחר ופטור מלכסות את הדם שניתז ושעל הסכין.

גמרא: תנן התם: למדנו במשנה במס' זבחים - דם קרבן שהתערב במים, אם יש בתערובת מראית דם, הרי זה דם כשר לזריקה על המזבח. ואם התערב הדם ביין שצבעו אדום כמו הדם, ואי אפשר לדעת האם נשארה מראית דם בתערובת, מתייחסים ליין כאילו הוא מים, ובודקים האם בכמות כזו של מים היתה נשארת מראית דם או לא. ואם התערב דם של בהמת חולין או של חיה בדם הקרבן, רואים את דם החולין כאילו הוא מים ובודקים כנ"ל, זו דעת ת"ק. אבל לדעת רבי יהודה אין דם מבטל דם, כי 'מין במינו אינו בטל', ולכן אפילו אם יש טיפה אחת של דם קרבן בתוך דם חולין, כל התערובת כשרה למזבח.

א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: מה שאמרה המשנה שם שדם קרבן שהתערב במים אם יש בו מראית דם כשר לזריקה על המזבח, זה רק אם נפלו מים לתוך דם, שאז כל טיפה וטיפה של מים שנופלת לתוך הדם מתבטלת, ולכן כל עוד אין בו מראית מים כשר לזריקה, אבל אם נפל דם לתוך מים כל טיפת דם שנופלת

לתוך המים בטלה במים, וגם אם לבסוף יש בו מראית דם פסול לזריקה, כיון שכבר נדחה מזריקה.

אמר רב פפא, ולענין כסוי אינו כן: לגבי מצות כיסוי הדם אין הדין כן, אלא אפילו אם נפל דם לתוך מים וכל טיפה שנפלה בטלה במים, אם בסופו של דבר יש בו מראית דם חזר הדם הבטל וניעור והוא נחשב ל'דם' וחייב לכסות, ואנו לא אומרים שכיון שכבר נדחה ידחה, לפי שאין תורת דיחוי במצוות.

*

אמר רב יהודה אמר שמואל: כל עוז יש בדם מראה אדמומית הרי הוא נחשב ל'דם' לכפר בזריקה על המזבח, וכן נחשב ל'דם' להכשיר את הפירות (ו כל פרי שנפל עליו לאחר שנתלש אחד משבעה משקים שאחד מהם הוא דם, הרי הוא מוכשר לקבל טומאה) וחייב בכסוי.

קושיא: מאי קמשמע לן? מכפרין תנינא, חייבין בכסוי תנינא: מה רב יהודה אמר שמואל בא לחדש לנו בזה, והרי כבר למדנו במשנה במס' זבחים שדם כזה כשר לזריקה, וכן למדנו במשנתנו שדם כזה חייב בכיסוי.

תירוץ: **מכשירין איצטריכא ליה:** החידוש הוא במה שאמר שדם כזה מכשיר.

קושיא: מכשירין נמי, אי דם אכשורי מכשר, אי מיא אכשורי מכשרי: גם בזה אין חידוש, שהרי בין אם הדם הזה נחשב ל'דם' ובין אם הוא נחשב למים הרי הוא מכשיר את הפירות (מים ודם הם משבעה משקים המכשירים את הפירות).

תירוץ: **לא צריכא שתמדו במי גשמים:** רב יהודה אמר שמואל מדבר במקרה שהוא עירב את הדם עם מי גשמים, ומי גשמים אינם מכשירים אם הוא לא חשב עליהם שירדו על הפירות, וכאן החידוש הוא שאם יש בו מראה אדמומית הרי הוא נחשב ל'דם', וא"כ הוא מכשיר את הפירות אפילו אם לא חשב עליו שירד על הפירות.

קושיא: מי גשמים נמי כיון דשקיל ורמי אחשבינהו: והרי אם הוא לקח את המי גשמים בכלי ועירב אותם לתוך הדם, בזה הוא כבר החשיב אותם, וא"כ המי גשמים עצמם מכשירים אפילו ללא הדם!

תירוצו: לא צריכא שנתמדו מאליהן: מדובר שהמי גשמים התערבו בדם מאליהם, והוא לא החשיב אותם, ורק בגלל הדם הם מכשירים.

ר' אסי מנהרביל אומר בצללתא דדמא: רב יהודה אמר שמואל מדבר באותם מים שהם חלק מהדם עצמו, שכאשר הדם נקרש יש סביבותיו משקה צלול כמין מים, ואם יש בו מראית דם הרי הוא מכשיר, ואם לא אינו מכשיר.